

MAT, JORD OCH FRIHET

EN KAMPANJ FÖR SMÅBÖNDERS RÄTT TILL FÖRSÖRJNING

DEN INTERNATIONELLA KAMPANJEN FÖR JORDREFORMER: MAT, JORD OCH FRIHET

FIAN (FoodFirst Information & Action Network) och den globala bonderörelsen la Vía Campesina startade år 1999 den internationella kampanjen för jordreformer. Kampanjen utgår från den mänskliga rättigheten till mat och försörjning. För landsbygdsbefolkningar innebär rätten till mat att de har rätt till tillgång till de resurser som krävs för att producera mat, i första hand jord. Jordreformer är många gånger en nödvändig åtgärd för att fattiga lantbrukare ska få tillgång till och kontroll över jord, vatten, fröer och andra produktionsmedel.

Hungern i världen - en fråga om rättigheter

Visste du att fler än 854 miljoner människor lider av hunger och undernäring? Det är mer än hela Europas befolkning. Ändå produceras mer än tillräckligt med mat för att kunna mätta världens befolkning och den totala matproduktionen ökar för varje år. Många tror att hunger och undernäring enbart beror på brist på mat på grund av katastrofsituationer. I själva verket kan krig och naturkatastrofer bara förklara ca 10 procent av hungern. De allra flesta, ungefär 90 procent av de drabbade, lider av kronisk hunger på grund av att de saknar möjlighet att försörja sig. De saknar tillgång till resurser, såsom till jord, vatten och fröer eller arbete som ger en tillräcklig inkomst för att kunna köpa sin mat. Ändå är tillgång till tillräcklig och lämplig mat en mänsklig rättighet, inskriven i internationell lagstiftning. Den största orsaken till hungern i världen kan därför sägas vara bristande respekt för mänskliga rättigheter, i form av en skev resursfördelning och orättvisa maktstrukturer.

För att utrota den kroniska hungern är det inte i första hand bistånd och mera pengar som behövs. Det krävs snarare en total omstrukturering av ekonomiska, sociala och politiska strukturer som gynnar de mest utsatta grupperna.

En majoritet av världens fattiga och hungrande människor lever på landsbygden i utvecklingsländer i Afrika, Asien och Latinamerika och försörjer sig inom jordbruk, skogsbruk eller fiske. De är helt beroende av tillgången till naturresurser för sin försörjning. Bristande kontroll över produktiv jord, utsäde, vatten och krediter eller tillträde till marknader är ett stort problem för dessa människor. Alternativa inkomstkällor finns sällan och många tvingas arbeta inom industrijordbruk eller för storgodsägare till svårtlöner och med miserabla arbetsförhållanden. Ungefär 70 procent av den fattiga landsbygdsbefolkningen är kvinnor och flickor.

Med mänskliga rättigheter mot hunger

Att människor lider av hunger och brist på mat är en fråga om mänskliga rättigheter som inte uppfylls. Fler än 150 stater har hittills anslutit sig till den Internationella konventionen om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna, där rätten till mat ingår. Enligt artikel 11 i konventionen har varje människa rätt till en tillfredsställande levnadsstandard, inklusive tillräckligt med mat, samt rätt att vara tryggad från hunger.

De internationella regelsystemen för mänskliga rättigheter är ett viktigt verktyg för att övervinna hunger, fattigdom och social orättvisa, särskilt för de mest utsatta grupperna i samhället. Människor som får sin rätt till mat och försörjning kränkt är ofta människor som saknar makt och resurser. Med ett rättighetsperspektiv sätts dessa människor i fokus och blir aktörer med möjlighet att själva påverka samhället, istället för att utpekas som offer. Stater har sett ur detta perspektiv ett ansvar och en skyldighet att inom sina gränser bekämpa hunger genom att uppfylla människors rätt till mat och till att försörja sig.

Rätten till jord och andra produktionsmedel

Rätten till mat har ett tydligt samband med tillgång till jord. För utsatta grupper som jordlösa lantarbetare och småbönder är tillgång till och kontroll över jord nödvändig för möjligheten att försörja sig. I General Comment no 12, om rätten till tillräcklig och lämplig mat, understryker FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter att tillgång till jord och andra produktiva resurser är en nyckelfaktor för uppfyllandet av rätten till mat. Stater som har skrivit under konventionen om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna har en skyldighet att skapa möjligheter för människor att försörja

sig genom att säkra tillgång till produktiva resurser såsom jord, vatten och fröer. Därför har de också en indirekt skyldighet att garantera människor tillgång till jord genom jordreformer.

Eftersom jordreformer medför en omfördelning av egendom, motarbetas de ofta på nationell nivå. Ofta kräver reformerna expropriering av jord, eftersom stora jordägare sällan avstår från sin mark frivilligt. Våldsamma fördrivningar av lokalbefolkningar som hamnar mitt i en intressekonflikt är vanligt förekommande. I många länder i Syd sker dessutom ofta tvångsflyttningar av lokalbefolkningar när privata företag och statliga myndigheter tar över deras områden för att använda dem i vinstdrivande syften. Inte helt sällan är utländska företag, även svenska, inblandade i sådana situationer.

Internationella bestämmelser slår hårt mot familj jordbruk

Globaliseringen har inneburit stora förändringar av småbrukares och lantbrukares villkor på landsbygden i Syd. Ökad effektivitet i jordbruket, krav på högre inkomster och skifte från småskaliga till storskaliga jordbruk har lett till att många av de mindre familj jordbruken har slagits ut. Förändringar i ägandeförhållandena har gjort att mer och mer land har koncentrerats till några få individer och företag.

Även familj jordbruk i Nord drabbas av internationella bestämmelser kring jordbruket. Familj jordbruken i EU och den övriga västvärlden är allvarligt hotade av den jordbrukspolitik som förts i EU och WTO sedan början av nitio-talet. Skillnaden mellan att försörja sig på ett familj jordbruk eller ha annan inkomstkälla ökar ständigt. Genom denna utarmning av familj jordbruket överförs resurser till de transnationella bolag som alltmer dominerar den internationella livsmedelsmarknaden.

Matsuveränitet – ett alternativ till dagens jordbrukspolitik

Matsuveränitet är ett begrepp som lanserades av den internationella bonderörelsen la Via Campesina 1996. Det är en princip som handlar om att människor, samhällen och länder ska ha rätt att själva definiera sitt eget jordbruk, sitt fiske och sin livsmedelspolitik utifrån sina lokala, kulturella och sociala förutsättningar. Detta innebär att matsuveränitet förespråkar ett jordbruk som i första hand är till för den egna befolkningen och i andra hand för exportproduktion.

Det handlar om bönders och lantarbetares rätt att producera de livsmedel de vill, om konsumenters rätt att välja vad de äter och hur det produceras, samt om rätten att stå utanför de transnationella bolagens kontroll över livsmedelsmarknaden. Därför är en viktig del av principen om matsuveränitet att länder ska tillåtas att utveckla sitt jordbruk och sin livsmedelssektor för att kunna öka sin politiska självständighet och att de samtidigt har rätt att skydda sig mot för lågt prissatt jordbruks- och livsmedelsimport, så kallad dumpning.

Matsuveränitet bör ha sin utgångspunkt i varierade och ekologiskt hållbara produktionssystem.

Kampanjen arbetar för en jordreform som:

- har mänskliga rättigheter i centrum
- ger fattiga jordbruksfamiljer möjlighet att leva ett värdigt liv, genom att ge dem kontroll över jord, fröer och vatten
- producerar hälsosam icke-genmodifierad mat till alla
- garanterar en hållbar produktionsprocess som säkrar försörjning och näringsriktig mat för framtida generationer
- stärker kvinnliga jordbrukares rättigheter
- garanterar varje människas rättighet att försörja sig själv
- stärker småskaliga jordbruk och samhällen på landsbygden
- garanterar matsuveränitet.

Vad vill vi?

Syftet med FIAN:s och la Vía Campesinas kampanj är att stödja jordreformsrörelser på lokal och nationell nivå samt att föra upp frågan om jordreformer på internationell nivå. Den gemensamma plattformen för kampanjen för jordreformer är principen om matsuveränitet och mänskliga rättigheter, i synnerhet rätten till försörjning. Genom jordreformskampanjen stödjer vi bönders kamp för sina rättigheter till jord och andra resurser.

Vad gör vi?

Inom kampanjen bedrivs en systematisk dokumentation av fall där bönders rättigheter har kränkts. Detta arbete ligger till grund för blyxtaktioner i form av brev- och vykortskampanjer där regeringar och makthavare uppmanas att uppfylla sina skyldigheter i enlighet med internationell lagstiftning. Genom att regeringar görs uppmärksamma på att människors rätt till mat kränks, kan potentiella konflikter förebyggas och de fundamentala mänskliga rättigheterna garanteras. Utifrån dokumentationen skrivs även fallrapporter om kränkningar av bönders rättigheter som presenteras varje år i Genève för FN:s Kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

Kampen för jordreform i Honduras: CURLA-fallet

Ett av de fall som har uppmärksammats inom ramen för jordreformskampanjen är CURLA-fallet i Honduras. Kontrollen av och tillgången till jord och andra naturresurser är extremt ojämnt fördelade i Honduras – småbrukare har tillgång till endast 8 % av den odlingsbara marken. Denna snedfördelning har lett till en mängd konflikter mellan jordlösa bönder eller småbrukare och företag eller statliga myndigheter.

Sedan juni 2001 har 60 kvinnliga jordbrukare ockuperat ett outnyttjat område på 69 hektar i Atlántidaregionen i norra Honduras. Marken tillhör univer-

sitetet CURLA (Centro Universitario Regional del Litoral Atlántico), som dock inte har använt sig av den sedan 1992. Kvinnornas anspråk på jorden stöds av det nationella jordbruksinstitutet, som har slagit fast att egendomen på 69 hektar ska återlämnas av universitetet för att tilldelas kvinnorna och deras familjer. Universitetet har dock överklagat ärendet och fått rätt i högsta domstolen, vilket innebär att situationen för jordockupanterna idag är ytterst osäker eftersom de när som helst kan tvingas utrymma området. Sedan ockupationen påbörjades har kvinnorna och deras familjer varit utsatta för trakasserier och hot. Bland annat har familjerna fått delar av sina skördar förstörda och en särskilt anlitad vaktstyrka har bränt ner deras hus i försök att driva bort familjerna från området.

Under de senaste åren har våldsamheter i den här typen av jordockupationsfall ökat i Honduras. I praktiken är det mycket svårt för kvinnor på landsbygden att få tillgång och äganderätt till jord, trots att diskriminering av kvinnor numera är förbjudet enligt lag. Inom ramen för jordreformskampanjen har FIAN och la Vía Campesina genomfört tre brevaktioner till stöd för kvinnornas kamp för sin mark.

Kvinnliga ockupanter från "Kvinnorörelsen 10:e juni" och deras familjemedlemmar.

Vi som driver kampanjen för jordreformer i Sverige

I Sverige drivs kampanjen "Mat, jord och frihet" av organisationerna FIAN-Sverige och NOOrdBruk.

FIAN

FIAN International (FoodFirst Information & Action Network) är en internationell människorättsorganisation som arbetar för rätten att försörja sig. I sitt arbete utgår FIAN från rätten till mat, en rättighet som finns inskriven i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna samt i Konventionen om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna. Genom lobbyverksamhet på både nationell och internationell nivå arbetar FIAN för att stärka nationella och internationella juridiska instrument som slår fast rätten till mat och försörjning. FIAN arbetar även för att människor, vars rättigheter kränks, skall kunna få sina fall prövade inom FN-systemet. FIAN:s medlemmar engagerar sig i arbetet för en värld fri från hunger, för alla människors lika möjligheter att åtnjuta de mänskliga rättigheterna och för ett liv i värdighet.

FIAN-Sverige är den nationella avdelningen av FIAN International i Sverige. Vår verksamhet består till största delen av informationsspridning om mänskliga rättigheter i allmänhet och framför allt rätten till mat och att försörja sig. Våra lokalgrupper i Stockholm och Göteborg arbetar med fall där människors rätt till mat har blivit kränkt.

NOrdBruk

NOrdBruk är den svenska grenen av la Vía Campesina, en internationell bonderörelse som arbetar för att intressena och rättigheterna tillhörande småbönder, jordlösa, kvinnor och ungdomar på landsbygden och ursprungsfolk ska tillgodoses. I Europa är de europeiska La Vía Campesinaorganisationerna samlade i CPE/ Nätverket för europeiska bönder. Vi är en ideell förening som i Sverige arbetar med spridning av information och debatt om landsbygds- och naturresursfrågor. Vår verksamhet handlar om kampen för ett fungerande familj jordbruk i Nord i linje med principerna om matsuveränitet. Ett sådant jordbruk är en förutsättning för en rimlig situation för landsbygden i både Syd och Nord då det innebär en ekologisk och rättvis livsmedelsförsörjning i hela världen.

Det är inte genom att lägga ner vår egen basmatproduktion som vi gynnar Syd, tvärtom. Utan familj jordbruk i industrivärlden kan knappast familj jordbruken i Syd hävda sina krav. Med insikt om detta har jordreformsrörelser som till exempel MST i Brasilien stora förhoppningar på sina systerorganisationer i Nord såsom NOrdBruk.

Vi i NOrdBruk arbetar också för skogssuveränitet och suveränitet över "gröna" resurser generellt, med långsiktigt hållbar och ansvarsfull förvaltning av och hushållning med naturresurser. Vi kämpar även mot okunnighet och rättslöshet i hanteringen av det svenska djurskyddet, som orsakar tragedier bland många kunniga djurägare och driver djurhållningen alltmer i industrialiserad riktning.

VAD KAN DU GÖRA?

Bli medlem i FIAN eller NOrdBruk!

Delta i våra brevaktioner!

Genom att skriva brev till beslutsfattare på lokal och nationell nivå kan du föra fram krav för bönders rätt att försörja sig. Mejla till info@fian-sverige.org om du vill prenumerera på brevaktionerna!

Stöd någon av våra organisationer!

FIAN-Sveriges plusgiro: 433 11 47-1

NOrdBruks plusgiro: 24 00 67- 9

Redaktion Lina Andéer och Solveig Lindholm

Utgiven av FIAN Sverige

Grafisk form Anna Nilsson

Tryck

Augusti 2007

Utgiven med stöd av Folke Bernadotteakademien

KONTAKTA OSS FÖR MER INFORMATION

FIAN-Sverige **NOrdBruk**

Lina Andéer Hans Rööös:

Tegelviksgatan 40 Kyrkbyn Segloraberg säteri

116 41 Stockholm 515 93 Seglora

Tel: 08-643 93 47 Tel. 0320-91 111

E-post: info@fian-sverige.org E-post: info@nordbruk.org

<http://www.fian.se> www.nordbruk.org

<http://www.fian.org> <http://www.viacampesina.org>

<http://www.cpefarmers.org>

